

ZACHOWANIA KANIBALISTYCZNE UTRZODY CHLEWNEJ

D. TEMPLE, E. MAINAU, X. MANTECA

Zachowania kanibalistyczne, z których najbardziej rozpowszechnione jest obgryzanie ogonów, stanowią poważny problem związany z dobrostanem i ekonomią produkcji na fermach trzody chlewnej, ze względu na straty spowodowane ograniczeniem przyrostów, zwiększoną liczbą zabiegów weterynaryjnych, brakiem zwierząt oraz dyskwalifikacją tusz w zakładach rzeźnych. Obgryzanie ogonów jest wywołane **wieloma czynnikami**. Pojawia się nagle, nawet w tych samych budynkach i w ramach tego samego sposobu zarządzania stadem, co dodatkowo utrudnia przewidywanie i zrozumienie natury tego zachowania. Obecnie, na ponad 2/3 ferm utrzymujących warchlaki i tuczniki stwierdza się uszkodzenia ogonów spowodowane ich obgryzaniem.

RODZAJE ZACHOWAŃ ZWIĄZANYCH Z OBGRYZANIEM Ogonów

Obgryzanie ogonów definiowane jest się jako manipulacja ogonem w jamie gębowej zwierzęcia, która powoduje rany i która zazwyczaj uznawana jest jako "anormalna", ponieważ rzadko występuje w warunkach ekstensywnych oraz półnaturalnych systemach utrzymania zwierząt.

W tej chwili w literaturze można znaleźć trzy główne typy obgryzania ogonów u trzody chlewnej związane z różnymi motywami zachowań zwierząt:

Pierwszy rodzaj znany jako "dwustopniowe" obgryzanie ogonów odnosi się do zachowania eksploracyjnego świń. W fazie wstępnej, zwierzę delikatnie trzyma w jamie gębowej ogon drugiego osobnika bez powodowania jego uszkodzeń. Ten okres traktowany jest jako przedłużenie normalnego nawyku poznawczego. Faza destrukcyjna pojawia się wówczas, gdy nacisk zębów powoduje uszkodzenie skóry i ewentualne krwawienie, a dodatkowo inne osobniki przejawiają zainteresowanie ogonem ofiary. Jednakże nie ma to motywacji agresywnej.

W przypadku "nagłego i wymuszonego" obgryzania, ogon jest pochwycony i ugryziony bez wyraźnie zaznaczonej delikatnej manipulacji. To zachowanie jest powszechniejsze w sytuacji, gdy zwierzę nie ma dostępu do pożądanego zasobu, np. paszy. Ten rodzaj zachowania jest zbliżony do obgryzania sromu i odbytu u loch i może być traktowany jako działanie agresywne wynikające z frustracji.

Trzecia kategoria obgryzania ogonów nosi miano "obsesyjnej". Zwierzęta obsesyjnie obgryzające ogony spędzają na tym zajęciu więcej czasu niż inne. Takie osobniki prawdopodobnie rosły wolniej we wczesnej fazie rozwoju i dlatego mogą być mniejsze niż pozostałe. Obserwuje się także, że pogryzione zwierzęta reagują wolniej na bodźce ze względu na ból lub możliwe zakażenie.

Krwawiący ogon stymuluje inne zwierzęta i staje się bardziej podatny na dalsze uszkodzenia. Szybkość rozwoju zjawiska obgryzania

ogonów i jego dolegliwość będzie zależeć od zainteresowania zwierząt krwią, rodzaju podawanej paszy oraz zdolności osoby zarządzającej fermą do identyfikacji i poradzenia sobie z tym problemem.

GŁÓWNE CZYNNIKI ZWIĄZANE Z WYSTĘPOWANIEM OBGRYZANIA Ogonów

Przyczyny obgryzania ogonów są trudne do zidentyfikowania, ale w literaturze opisano wiele czynników zwiększających ryzyko takiego zachowania (patrz: Tabela).

Według EFSA najważniejszym czynnikiem prowadzącym do pojawienia się obgryzania ogonów jest brak słomy lub innego materiału wzbogacającego środowisko w intensywnych systemach utrzymania trzody chlewnej.

Czynniki zwiększające konkurencję i frustrację u zwierząt podnoszą prawdopodobieństwo pojawienia się "nagłego" obgryzania, np. współzawodnictwo o paszę i wodę powoduje, że niektóre osobniki stają się bardziej sfrustrowane. Brak pożywienia oraz opóźnienie w jego dostarczeniu wzmacnia niepokój i wzmacnia nerwowość, kiedy ostatecznie zostaje ono podane. Nieprzewidziane zadanie paszy może także działać jako czynnik stresowy. Liczba karmideł oraz sposób podania paszy również wpływa na poziom frustracji u zwierząt i w konsekwencji podnosi ryzyko pojawienia się obgryzania ogonów.

Stres wzmacnia aktywność zwierząt oraz ich rozdrażnienie. Każda sytuacja stresowa sprzyja zatem obgryzaniu ogonów. Temperatura, obecność gazów, wysoka wilgotność czy kurz mogą być czynnikami zwiększającymi dyskomfort i poziom chronicznego stresu. Stres termiczny jest dobrze opisany jako czynnik powodujący zachowania kanibalistyczne. Jest również wielce prawdopodobne, że obgryza-

CZYNNIKI RYZYKA WYSTĄPIENIA OBGRYZANIA Ogonów U Świń

- Brak materiału umożliwiającego eksplorację w kojcu oraz podłoża bezściółkowe.
- Słaba wentylacja-Silne zmiany temperatur dziennych-Wysoki poziom amoniaku.
- Duże stada oraz duże zagęszczenie zwierząt.
- Zaburzenia działania przewodu pokarmowego.
- Słaby stan zdrowia.
- Niezbilansowana mieszanka paszowa.
- Czynniki indywidualne (wiek, genetyka).

Ogony z poważnymi ranami wywołanymi obgryzaniem.

nie ogonów będzie występować przy niewłaściwej wilgotności i wentylacji w budynku inwentarskim. Wzmoczone obgryzanie ogonów stwierdza się także w stadach o obniżonym statusie zdrowotnym, prawdopodobnie z powodu zmniejszonej zdolności chorych zwierząt do unikania niewłaściwych zachowań. Chroniczny ból jest także ważną przyczyną obgryzania ogonów.

Należy także ograniczyć możliwość występowania wrzodów żołądka i innych zaburzeń pracy przewodu pokarmowego. Główne czynniki sprzyjające rozwojowi wrzodów to forma paszy i stopień rozdrobnienia, wielkość cząstek (<0,5 mm) oraz niedostateczny poziom włókna pokarmowego, co w konsekwencji prowadzi do wzmoczonego żucia i ryzyka pojawienia się zachowań kanibalistycznych.

Nieprawidłowo zbilansowana mieszanka paszowa pobudza dodatkowo zwierzęta do poszukiwania pokarmu oraz zwiększa ryzyko wystąpienia obgryzania “dwustopniowego”. Zaburzenia w składzie aminokwasowym paszy są często związane z kanibalizmem prosiąt, który może być wywołany zarówno przez nadmiar jak i niedostatek białka. Również deficyt soli w mieszance oraz niski poziom tryptofanu zwiększają preferencję w stosunku do krwi i sprzyjają pojawieniu się obgryzania. Rasa świni ma także wpływ na jej podatność na zachowania kanibalistyczne.

ZAPOBIEGANIE - MATERIAŁY WZBOGAĆCONE

Wiele badań naukowych wskazuje, że w kojcach wyposażonych we wzbogacony materiał wyściełający dochodzi do znacznie mniejszego obgryzania ogonów, szczególnie dwustopniowego.

Testowano obiekty (łańcuchy, węże gumowe) oraz materiały umożliwiające rycie (słoma, podłóżo do uprawy grzybów czy kiszonka z kukurydzy). Świnie preferują rzeczy, które są: nie do połknięcia, można je żuć oraz nie można zniszczyć. Stwierdzono, że zwierzęta spędzały więcej czasu, manipulując słomą niż wiszącym przedmiotem, dlatego zapewnienie zwierzętom materiału do rycia wydaje się być bardziej efektywne w ograniczaniu zachowań kanibalistycznych niż dostęp do zabawek, lin czy łańcuchów. Trzeba jednak pamiętać, że zwierzęta szybko tracą zainteresowanie nowymi obiektami w kojcu niezależnie od ich fizycznej natury. Dlatego materiały sprzyjające ryciu powinny być czyste i dostarczane na bieżąco na podłogę kojca lub poprzez odpowiedni podajnik.

Od stycznia 2003, w Unii Europejskiej istnieje prawny obowiązek zapewnienia w utrzymaniu trzody chlewnej odpowiednio wzbogaconego otoczenia, jednakże przepisy pozostawiają sporo swobody w definicji określenia “właściwej manipulacji wzbogaconym materiałem”.

ZAPOBIEGANIE - ZARZĄDZANIE STADEM

Obgryzanie ogonów, szczególnie w swojej “nagłej” formie, powinno być ograniczane przez zidentyfikowanie i unikanie sytuacji prowadzących do konkurencji i zachowań frustracyjnych pomiędzy zwierzętami. Wiele czynników wpływa na poziom współzawodnictwa o różne zasoby, w szczególności o pokarm, wodę czy wygodne miejsce do odpoczynku.

KONTROLA - OBCINANIE OGOŃÓW

Zgodnie z przepisami Unii Europejskiej obcinanie ogonów jest możliwe tylko z przepisu lekarza weterynarii, kiedy zachowania kanibalistyczne pozostają nadal problemem po zastosowaniu wszystkich możliwych działań prewencyjnych. Jednakże, szczególnie na dużych fermach obcinanie ogonów jest często traktowane jako zabieg rutynowy.

Obcinanie ogonów zmniejsza wprawdzie występowanie obgryzania w kontrolowanych warunkach, ale nie eliminuje anormalnego zachowania zwierząt. Istnieje hipoteza, że regeneracja nerwu po zabiegu obcięcia ogona prowadzi do wzrostu wrażliwości zwierząt, które aktywniej i z większym wigorem sięgają po ogony innych osobników przebywających w kojcu. Obcinanie ogonów chroni potencjalne ofiary przed poważnymi uszkodzeniami, ale zwierzęta gryzące nadal będą wykazywać motywację do takiego działania, a dodatkowo mogą skierować swoje zainteresowanie na inne części ciała.

Parametry związane z zachowaniem takie jak: niepokój, stawanie na kończynach, przekręcanie głowy, czas spędzony w nie-naturalnej pozycji czy wokalizacja wskazują, że obcinanie ogonów wywołuje ból. Na kikutach ogonów znaleziono także skupiska tzw. neuromów. Neuromy są zwojami włókien nerwowych tworzących się w miejscach przerwania aksonów i powodujących wysoką wrażliwość na ból w miejscu amputacji, co sugeruje, że zwierzęta z obciętymi ogonami są bardziej podatne na ból.

PODSUMOWANIE

Obgryzanie ogonów stanowi duże wyzwanie w intensywnym chowie trzody chlewnej. Jest to problem wieloczynnikowy wywołany różnymi przyczynami. Zapobieganie zachowaniom kanibalistycznym powinno być ukierunkowane na zapewnienie odpowiedniego i wzbogaconego materiału w kojcu pozwalającego na rycie i unikanie sytuacji wywołujących konkurencję, frustrację i stres u zwierząt. Obcinanie ogonów pozwala na kontrolę symptomów obgryzania, ale nie gwarantuje braku jego wystąpienia. Zabieg ten powinien być traktowany jako rozwiązanie przejściowe, do czasu zastosowania zmian w otoczeniu zwierząt.

LITERATURA

- EFSA 2007 Scientific report on the risks associated with tail biting in pigs and possible means to reduce the need for tail docking considering the different housing and husbandry systems. The EFSA Journal, 611:1-13.
- Schröder-Petersen DL, Simonsen HB. Tail biting in pigs. The Veterinary Journal 2001, 162: 196-210.
- Smulders D, Hautekiet V, Verbeke G, Geers R. Tail and ear biting lesions in pigs: an epidemiological study. Animal Welfare 2008, 17: 61-69.
- Taylor NR, Main DCJ, Mendl M, Edwards SA. Tail-biting: A new perspective. The Veterinary Journal 2010, 186: 137-147.

FAWEC

FARM ANIMAL
WELFARE
EDUCATION CENTRE

UAB
Universitat Autònoma
de Barcelona

Sponsorzy:
**Boehringer
Ingelheim**

